

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філологічних наук, професора,
професора кафедри іноземних мов і перекладу
Національного університету біоресурсів і
природокористування України
Кравченко Наталії Кимівни
на дисертацію **Плюти Наталії Леонідівни**
«Специфіка мовлення адресанта-ретранслятора
в сучасному англomовному політичному дискурсі»,
подану до захисту на здобуття ступеня вищої освіти
доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена зростанням ролі медіатизованої політичної комунікації в сучасному суспільстві, де значна частина взаємодії між політичними інституціями та громадськістю здійснюється через посередництво спеціально уповноважених комунікаторів. У цьому контексті особливої ваги набуває мовленнєва діяльність пресекретарів глав держав, які не лише передають офіційну позицію політичного лідера, а й інтерпретують, адаптують та стратегічно репрезентують її для різних аудиторій. Дослідження специфіки мовлення адресанта-ретранслятора в сучасному англomовному політичному дискурсі дозволяє поглибити розуміння механізмів політичного впливу, формування суспільної думки та конструювання політичної реальності в умовах інтенсивного інформаційного обміну. Актуальність роботи посилюється недостатньою розробленістю феномену адресанта-ретранслятора в сучасній лінгвопрагматиці та дискурсології, що визначає її наукову новизну й перспективність. В політичній лінгвістиці традиційно вивчали мовлення самих політичних лідерів, тоді як комунікація їхніх офіційних представників досліджена значно менше.

У дисертації наведено результати досліджень, одержаних під час виконання науково-дослідної теми кафедри прикладної лінгвістики та перекладознавства Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Корпусні лінгвістичні дослідження у зіставному та прикладному аспектах» (номер державної реєстрації 0120U101670 від

18.03.2020 р.). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, протокол №5 від 24 листопада 2022 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Їх достовірність забезпечується чітко визначеними метою і завданнями дослідження, належною теоретико-методологічною базою, опрацюванням значного кола наукових джерел із проблем політичної лінгвістики, дискурсології, прагмалінгвістики та комунікативної лінгвістики. Авторка послідовно застосовує комплекс методів, адекватних предмету та меті дослідження, що дозволяє отримати аргументовані результати та сформулювати переконливі висновки.

Обґрунтованість основних положень дисертації також підтверджується репрезентативністю фактичного матеріалу, системністю його аналізу та логічним зв'язком між теоретичними узагальненнями й результатами емпіричного дослідження. Висновки роботи впливають із проведеного аналізу, є послідовними, належним чином аргументованими та відповідають поставленим завданням дослідження. Вагомим чинником достовірності отриманих результатів є опрацювання значного корпусу автентичних текстів – офіційних записів пресбрифінгів, проведених прессекретарями за період перебування відповідних прессекретарів на посадах (1993–2021 рр.), що забезпечує репрезентативність емпіричної бази дослідження.

Оцінювання змісту дисертації та її завершеності в цілому. Дисертація має логічну та послідовну структуру, зумовлену метою, завданнями й предметом дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури (224 позиції, з них 111 іноземними мовами), списку джерел фактичного матеріалу (71 позиція), 10 додатків, що забезпечує комплексне висвітлення заявленої проблематики. Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінок, з них 176 – основного тексту. Зміст кожного

розділу органічно пов'язаний із загальною концепцією дослідження та спрямований на розв'язання поставлених наукових завдань.

У вступі визначено актуальність дослідження, сформульовано його мету і завдання, об'єкт та предмет, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, репрезентовано методи дослідження і фактичний матеріал, наведено інформацію про апробацію результатів дисертації і структуру роботи.

У першому розділі дисертації *«Теоретичні засади дослідження мовленнєвої діяльності в англomовному політичному дискурсі»* здійснено визначення теоретико-методологічних підходів до вивчення сучасного політичного дискурсу і політичної комунікації. Дисертанткою здійснено ґрунтовний аналіз поняттєвого апарату дослідження, уточнено поняття: *політичне спілкування, політична комунікація, дискурс, мовна особистість* (у її однопersonологійному і поліперсоналогійному вимірах), *мовні і комунікативні стратегії та тактики* тощо.

У другому розділі *«Методи дослідження мовлення учасників політичного дискурсу»* авторкою визначено основні методологічні підходи до вивчення політичного дискурсу й обґрунтовано доцільність застосування у праці і сутність низки спеціальних лінгвістичних методів, у тому числі критичного дискурс-аналізу; інтент-аналізу, контент-аналізу й корпусного методу, соціолінгвістичного аналізу, статистичного методу. На особливу увагу заслуговує застосування статистичного методу, що забезпечило належну обробку експериментальних даних щодо частотності вживання мовних одиниць, зокрема обчислення середнього значення частоти слововживання, довірчого інтервалу, абсолютної та відносної похибок та інших статистичних параметрів.

Теоретичні і методологічні положення дисертації послідовно конкретизуються в аналітичній частині. У третьому розділі *«Комунікативно-прагматичні характеристики мовлення пресекретарів Білого дому США»* здійснено ґрунтовний аналіз комунікативно-прагматичних характеристик

мовлення пресекретарів Білого дому США. Авторкою схарактеризовано статусно-рольові параметри учасників пресбрифінгу як жанру політичного дискурсу, досліджено особливості реалізації комунікативних стратегій і тактик у мовленні президентів США та пресекретарів Білого дому. Вагомим результатом є виокремлення 16 тактик комунікативного впливу на адресатів, які використовуються під час пресконференцій і пресбрифінгів. Значну увагу приділено аналізу мовних засобів реалізації персуазивної функції в політичному дискурсі. На особливе схвалення заслуговує проведений на основі експериментальних даних аналіз ролі особових займенників у дискурсі пресекретаря Білого дому США крізь призму поліперсонологійного виміру мовної особистості, що дало змогу поглибити розуміння механізмів мовленнєвого впливу в сучасній політичній комунікації. Особливо цінним є поєднання теоретичного осмислення феномену адресанта-ретранслятора з детальним аналізом його мовленнєвих стратегій і тактик у сучасному англomовному політичному дискурсі, що забезпечує концептуальну цілісність і завершеність дослідження.

У четвертому розділі дисертації *«Фактори впливу на формування індивідуальної мовної особистості пресекретаря Білого дому США»* здійснено комплексний аналіз біографічних даних і медійної репутації шести пресекретарів Білого дому США, на основі чого реконструйовано їхні мовленнєві портрети. Авторкою представлено результати експериментального дослідження індивідуальної мовної особистості пресекретарів, отримані із застосуванням методів контент-аналізу, психометричного та порівняльного аналізу. Важливим результатом є визначення чинників, що впливають на формування індивідуальної мовної особистості пресекретаря, а також уточнення ролі особових займенників I, WE, THEY, іменника PRESIDENT і дієслівних конструкцій із займенником I в реконструкції відповідної мовної особистості. Показано, що умови й обставини комунікації суттєво впливають на мовленнєву поведінку пресекретаря. У розділі також систематизовано інші

релевантні фактори, які детермінують мовлення пресекретаря як індивідуальної мовної особистості.

Результати проведеного дослідження узагальнюються у висновках, які відображають основні здобутки авторки. Структура роботи є внутрішньо цілісною, а співвідношення теоретичного та емпіричного компонентів – збалансованим. Зміст дисертації свідчить про завершений характер дослідження, реалізацію поставленої мети та досягнення визначених завдань.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами дослідження. Дисертація Плюти Наталії Леонідівни відзначається науковою новизною та практичною значущістю здобутих результатів, високим рівнем теоретичної й емпіричної обґрунтованості та переконливою аргументованістю. Робота демонструє суттєвий внесок у розвиток політичної лінгвістики та дискурсології, зокрема в аспекті дослідження мовлення адресанта-ретранслятора. Сильною стороною дослідження є чітке виокремлення та наукове осмислення мовлення пресекретарів Білого дому як специфічного різновиду політичної комунікації в межах пресбрифінгів, що раніше не отримувало системного опису. Переконливо систематизовано комунікативні тактики, властиві як президентам США, так і їхнім пресекретарям, із виявленням закономірностей їх функціонування залежно від прагматичних і ситуативних чинників комунікативного акту.

Значущими і новими є результати корпусно-статистичного аналізу, що дозволили виявити ключову роль дейктичних одиниць (I, WE, YOU, THEY, PRESIDENT) та пов'язаних із ними предикативних конструкцій у конструюванні індивідуальної мовної особистості. Отримані дані переконливо свідчать про системність уживання зазначених засобів та обґрунтовують їх статус як дискурсивно релевантних маркерів. Важливим здобутком роботи є також статистично верифіковані висновки щодо параметрів корпусної репрезентативності, зокрема визначення мінімального обсягу текстового масиву для забезпечення надійності результатів, а також доведення

стабільності частотних показників незалежно від способу формування підвбірок. Це суттєво підсилює валідність отриманих висновків.

Загалом наукові положення дисертації вирізняються високим ступенем новизни, термінологічної точності, методологічною коректністю та емпіричною підтвердженістю, що забезпечує їхню достовірність і наукову значущість.

Теоретичне і практичне значення отриманих дослідницьких результатів. Значення отриманих у дисертації результатів полягає в поглибленні наукових уявлень про мовлення пресекретарів Білого дому США як репрезентантів адресанта-ретранслятора в межах англomовного інституційного політичного дискурсу. Запропонований аналіз сприяє уточненню статусно-рольових характеристик учасників політичної комунікації та специфіки їх мовленнєвої поведінки. Практична значущість роботи зумовлена можливістю застосування її результатів у корпусних дослідженнях політичного дискурсу, зокрема при аналізі впливу параметрів формування вибірки (у тому числі її обсягу) на достовірність кількісних даних. Отримані висновки можуть бути використані також у викладанні лінгвістичних дисциплін, зокрема курсів з дискурсології, соціолінгвістики, психолінгвістики, теорії комунікації та теорії мовного впливу.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях. Апробація результатів дисертації відбувалася шляхом публікацій наукових праць, доповідей на 4-х міжнародних та 3-х звітно-наукових конференціях. Основні положення дисертаційної праці відображено у 9 публікаціях автора: у 4 статтях у фахових виданнях України категорії Б, а також у 5 матеріалах міжнародних конференцій. Наукові результати, висвітлені в дисертації, повністю відображено в наукових публікаціях здобувачки.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертації на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Плюти Наталії Леонідівни є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить

елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, висловимо окремі зауваження та рекомендації:

1. На наш погляд, не зовсім коректним є ототожнення комунікативного прийому з комунікативним ходом (с. 51). Такі феномени у різний спосіб усвідомлюються, але не ототожнюються в критичному дискурс-аналізі і у конверсаціоному аналізі. Крім того, видається дуже суперечливим їх ототожнення з метафоризацією, анафорою та / або повторами, риторичними запитаннями, прийомом створення міфів та стереотипів, не кажучи вже про те, що узагальнення таких різнорівневих засобів під парасольковим терміном комунікативного ходу або прийому просто неможливе.

У 3.2. міститься докладний теоретичний огляд стратегій і політичному дискурсі (с. 87-90). Це бажано було б дати у теорії, у підрозділі 1.4., присвяченому стратегіям, а тут вже зосередитися на виокремленні стратегій і тактик і їх ілюстрації мовним матеріалом. Теж саме стосується розлогих теоретичних екскурсів стосовно використання займенників у політичному дискурсі – с. 102-106, і стосовно мовної особистості (с. 158-161, до речі, мовна особистість і мовна ідентичність не одне й те саме), що мало б належати до присвячених таким питанням частинам теоретичного розділу, а в практичному має міститися аналіз.

3. У тексті роботи спостерігається термінологічна неточність у використанні поняття «психографологічний аналіз» (с. 161 і далі по тексту), оскільки наведені автором показники (довжина речень, лексична різноманітність, коефіцієнти зв'язності тощо) належать до сфери психолінгвістичного / психометричного або стилOMETричного аналізу мовлення/тексту, тоді як традиційно психографія (графологія) пов'язується з

дослідженням почерку як графічного прояву індивідуально-психологічних особливостей.

Потребує коригування висновки про те, що висока частотність використання пресекретарем Майєрс особового займенника першої особи однини *I* є наслідком невпевненості у собі, заниженої самооцінки (с. 128). Але це суперечливе твердження. Тут потрібно було говорити не про *I*, а про лексико-семантичне оточення, у якому особовий займенник вживається, насамперед, про формули невпевненості – *I don't know, I'm not sure* тощо. А це вже зовсім інший смисл.

5. У роботі постійно наголошується на тому, що політична комунікація в умовах пресбрифінгу є однобічною і нерівноправною, оскільки пресекретар, на відміну від репортерів, є представником інституту влади. Коли йдеться про комунікацію між агентом і клієнтом інституту, там дійсно нерівноправність і статусність. Або якщо пресекретар спілкується президентом – там буде статусна нерівноправність. Але пресекретар спілкується не з президентом, а з ЗМІ, тут він агент інституту влади, вони – агенти інших інститутів, і у чому виявляється нерівноправність комунікації, незрозуміло. Якщо йдеться про нерівноправність, це означає, що представник ЗМІ або пресекретар – у доміантній комунікативній ролі, але ж це не так.

Проте, висловлені побажання, у цілому, мають дискусійний характер, а тому істотно не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження Плюти Н.Л. містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення. Результати дослідження є новими і переконливими.

З огляду на це, вважаємо, що дисертація «Специфіка мовлення адресанта-ретранслятора в сучасному англomовному політичному дискурсі» є завершеною, комплексною, самостійною науковою працею, що має теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її авторка Плюта Наталія Леонідівна заслуговує на присудженні ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземної філології і перекладу
Гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Наталія КРАВЧЕНКО

Лідією засвідчує
Директор з науково-педагогічних
роботи та експертних

Лідіяна Костюк